

Visinventarisatie Kromme Rijn, 30 november 2014

Tekst: Willie van Emmerik, Roon Bakels & Jos Spier

Foto's: Edwin de Weerd, Arthur Hoffman & Willie van Emmerik

Inleiding

Sinds het begin van deze eeuw heeft een viertal exotische grondels de Nederlandse wateren veroverd (hierbij is de witvingrondel niet meegerekend). Deze grondels zijn afkomstig uit de Ponto-Kaspische regio (het gebied bij de Zwarte en Kaspische Zee) en de Donau. Ze hebben zich naar ons land kunnen verspreiden door de aanleg van het Main-Donaukanaal – waardoor een verbinding is ontstaan tussen de Donau en de Rijn.

Het gaat om de volgende soorten:

Soorten	Eerste waarneming Nederland
marmrgrondel	2002
zwartbekgrondel	2004
Kesslers grondel	2007
Pontische stroomgrondel	2009

Kenmerkend voor deze soorten is dat zij explosief toenemen zodra zij ergens in Nederland terecht komen. Op de grote rivieren en kanalen in Nederland is dit al geconstateerd (o.a. Spikmans et al., 2010). Er zijn zorgen dat de toename van de exotische grondels een negatief effect heeft op inheemse vissoorten met dezelfde niche zoals kleine (stroomminnende) bodemvissen als het biermpje, de rivierdonderpad en de riviergrondel.

In het systeem van de Kromme Rijn zijn door leden van RAVON Utrecht al een aantal maal visinventarisaties uitgevoerd: in september 2003 - in de Kromme Rijn en een zandige nevengeul bij Bunnik en in september 2008 – in de Kromme Rijn en de Langbroekerwetering bij Odijk.

In 2003 werden nog geen exotische grondels gevangen, in 2008 is de marmrgrondel gevangen, maar nog geen andere soorten exotische grondels (Bakels, 2003; Bakels & Van Emmerik, 2008).

Naar aanleiding van deze eerdere inventarisaties zijn de volgende vragen gesteld:

- Is er een toename te zien van het aantal exotische grondels en het aantal soorten in het Kromme Rijn systeem?
- Zo ja, heeft dit effect op de kleine inheemse bodemvissen van het stromende water, zoals het biermpje, rivierdonderpad of riviergrondel?

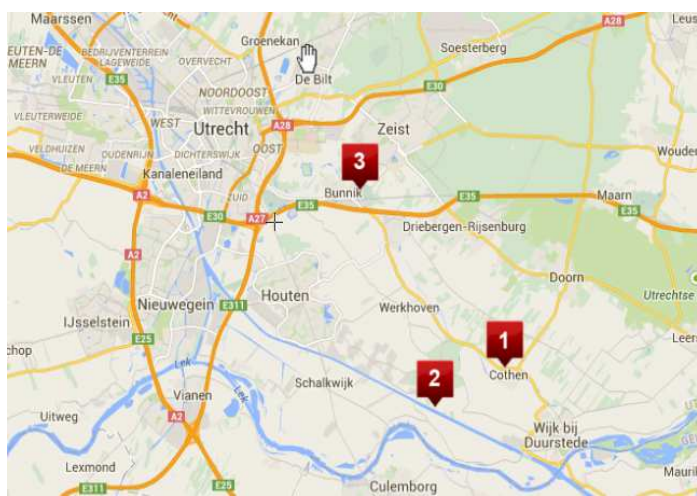

Uitvoering

Op zondag 30 november is door RAVON Utrecht een visinventarisatie uitgevoerd op enkele locaties in het stroomgebied van de Kromme Rijn. Deze locaties zijn bemonsterd met schepnetten en een draagbaar elektrovisapparaat. Per locatie is ongeveer driekwartier gevist. Hieronder zijn de vangsten per locatie weergegeven.

Locatiebeschrijving (zie ook kaartje:

- 1) Cothen – t.h.v. de natuurvriendelijke oever langs de Rijnweide; (km hok 149-445).
- 2) Gemaal Caspargouw (verbinding Amsterdam Rijnkanaal- Caspargouwse wetering) – bij drie vispassages (km hok 146-444)
- 3) Bunnik – Jaagpad t.h.v. de golfbaan (km hok 143-453)

De drie geïnventariseerde locaties (Scribble Maps).

Resultaten en discussie

In totaal zijn 15 vissoorten gevangen op de drie locaties (zie tabel 1). Er zijn 11 inheemse soorten en 4 soorten exotische grondels gevangen. Onder de 11 inheemse soorten waren slechts 2 stroomminnende soorten: de riviergrondel en het biermpje.

Kesslers grondel

Pontische stroomgrondel

Tabel 1: De vissoorten die op 30 november 2014 werden gevangen met schepnetten en elektrovisapparaat op de verschillende genoemde locaties.

vissoorten	Cothen nvo	gemaal Caspargouw	Kromme Rijn Bunnik
Baars	3	6	18
Bermpje			1
Bittervoorn			1
Blankvoorn		≥36	
Driedoornige stekelbaars	3	4	2
Kleine modderkruiper	4	19	4
Paling		1	
Riviergrondel		1	
Snoek	4		
Snoekbaars			1 (dood)
Zeelt	1		2
Kesslers grondel			1
Marm grondel	5	13	30
Pontische stroomgrondel		1	
Zwartbekgrondel	5	3	7
aantal vissoorten	7	9	10

In tabel 2 zijn de totaalvangsten uit 2003, 2008 en 2014 in het Kromme Rijn systeem naast elkaar gezet. In 2003 werden nog geen exoten aangetroffen, in 2008 alleen de marm grondel en in 2014 werden vier soorten exotische grondels gevangen*. Ook is te zien dat in 2003 nog een aanzienlijk aantal bermpjes werd gevangen, in 2008 geen en in 2014 slechts één. De rivierdonderpad werd in 2003 en 2008 wel gevangen maar in 2014 niet. In 2014 werd een riviergrondel gevangen die in de andere jaren niet aangetroffen is.

Tabel 2: Vergelijking van de gevangen soorten en aantallen vissen bij de onderzoeken in 2003 (Kromme Rijn en nevengeul bij Bunnik), 2008 (Kromme Rijn en Langbroekerzwetering) en 2014 (Kromme Rijn en Caspargouwse Wetering).

Vissoort	2003	2008	2014
Baars	40	11	27
Bermpje	34		1
Bittervoorn		4	1
Blankvoorn	3	13	≥36
Brasem/kolblei		3	
Driedoornige stekelbaars			9
Kleine modderkruiper	32	22	27
Kolblei	2		
Paling			1
Pos		1	
Rivierdonderpad	4	5	
Riviergrondel			1
Ruisvoorn	2	1	
Snoek		3	4
Snoekbaars			1
Tienddoornige stekelbaars	4	1	
Winde	19		
Zeelt	50	1	3
<i>Kesslers grondel</i>			1
<i>Marm grondel</i>		14	48
<i>Pontische stroomgrondel</i>			1
<i>Zwartbekgrondel</i>			15

Zwartbekgrondel

Marmergrondel

De locaties die bemonsterd zijn in de jaren 2003, 2008 en 2014 verschillen van elkaar, dus bij een onderlinge vergelijking zijn wat kanttekeningen te plaatsen. Bovendien zijn de aantal vissen die werden gevangen bij de verschillende inventarisaties gering. En alleen in 2014 werd naast het vissen met schepnetten ook elektrisch gevestigd. Desalniettemin is het opvallend om de toename van de het aantal soorten en aantallen exotische grondels te zien en de afname van de inheemse kleine stroominnende bodemvissen biermpje en rivierdonderpad.

* Het is niet voor het eerst dat de zwartbekgrondel, de Kesslers grondel en de Pontische stroomgrondel in de Kromme Rijn zijn gevangen: de Kesslers grondel werd in 2008 voor het eerst aangetroffen, de zwartbekgrondel en Pontische stroomgrondel in 2011 –alle drie door Theo de Jong, Bureau Viridis.

===

Bronnen

- Bakels, R. & en Van Emmerik, W. 2009. Visinventarisatie in Kromme Rijn en Langbroeker Wetering nabij Odijk. RAVON Utrecht en KNNV Utrecht Visexcursie 7 september 2008. RAVON Nieuwsbrief verspreidingsonderzoek vissen 3(1): 1-3.
- Bakels, R. 2003. Vis-inventarisatie Kromme Rijn 19 september 2003 door RAVON Utrecht: Bert Geerdes, Ad Cornelissen, Gerard Keizer, Willie van Emmerik en Roon Bakels
- De Jong, Th. 2008. Opmars van de Kesslers grondel in Nederland. RAVON tijdschrift 30 10(3): 41-44.
- De Jong, Th. 2011. Grondels breiden zich nu ook uit naar de Kromme Rijn. Natuurbericht 5 oktober 2011.
- Spikmans, F, Herder, J., Van Kessel, N. & Leuven, R. 2010. Opmars van de grondels. Visionair 18:4-7. Stichting RAVON / Natuurbalans – Limes Divergens / Radboud Universiteit Nijmegen.

Dank

Met dank aan AUHV, HSV de Rietvoorn Doorn en Utrechts Landschap voor het verlenen van toestemming voor het bemonsteren van de wateren.

Deelnemers: Edwin de Weerd, Jos Spier (elektrovisserij), Maarten Bruns, Ron Hanisch, Arthur Hoffmann met zoon Tijs, Peter Heuts, Roon Bakels en Willie Van Emmerik.